

Översättning

Giltighetstid

1.7.2025 – 30.6.2030

Författningsgrund

Polisförvaltningslagen (110/1992) 4 §

Ändrar/Upphäver

POL-2018-41886, 21.10.2019 Hänvisning av
brottsoffer och medling i brottmål

Målgrupper

Polisen

Skydds- och stödåtgärder för parter i brottmål

Innehåll

1 Anvisningens syfte och ändamål	2
2 Hänvisning av parter.....	2
2.1 Hänvisning av brottsoffer.....	2
2.2 Hänvisning av brottsmisstänkta.....	4
2.3 Hänvisning av andra personer med koppling till ett brott	5
3 Bedömning av målsägandens skyddsbehov och riskbedömning	5
3.1 Skyddsbehov	5
3.2 Riskbedömning	8
3.3 Dokumentation av polisens hänvisningar	9
4 Biträde till part	9
4.1 Rättegångsbiträde.....	9
4.2 Försvare för brottsmisstänkt.....	10
4.3 Intressebevakning	11
4.4 Stödperson	13
5 Stödtjänster	14
6 Polisens nationella USEL-nätverk, dess uppgifter och företrädare från polisenheterna	14
7 Praxis med andra myndigheter och organisationer och relaterade anvisningar	15

1 Anvisningens syfte och ändamål

Anvisningen sammanfattar de skydds- och stödåtgärder som ska beaktas vid förundersökningen av ett brott och som ska vidtas för parterna. Syftet är att betona vikten av stöd till parterna under förundersökningen och i synnerhet vikten av skyddsåtgärder för brottsoffer. Anvisningen syftar till att harmonisera polisens agerande på nationell nivå.

Polisen har alltid en skyldighet att identifiera eventuella behov av skydd för målsäganden i ett brott. Dessutom ska målsäganden informeras om sina rättigheter till stödtjänster. Polisen kan hänvisa och efter behov följa målsäganden till stödtjänster och hjälp med dennes samtycke.

Även arbetet med våldsutövare är viktigt. Den misstänkta förövaren behöver ofta också stöd och hjälp. Till exempel vid våld i nära relationer är det viktigt att förövaren erbjuds hjälp för att bryta våldet och den ibland till och med generationsöverskridande våldsspiralen.

Förutom uppgifterna med att förebygga och utreda brott och föra dem till åtalsprövning bör polisen också beakta inte bara målsäganden utan även övriga berörda parter. Det kan gälla vittnen, närstående till parterna och ibland också personer som indirekt är kopplade till brottet. Alla dessa bör hänvisas till det stöd och den hjälp som behövs.

Polisinrättningarna har en skyldighet att inom sitt område etablera, upprätthålla och kontinuerligt utveckla goda samarbetsrelationer med tillhandahållare av stöd- och hjälptjänster. Den verksamheten bistås av det nationella polisnätverket USEL¹, som leds av Polisstyrelsen och stöds av Polisyrkeshögskolan. På nationell nivå är polisens viktigaste (USEL-)samarbetspartner Institutet för hälsa och välfärd (THL), Brottsofferjouren (RIKU), Förbundet för mödra- och skyddshem (ETKL) och Brottspåföljdsmyndigheten (RISE).

Polisens primära uppgift är att utreda brottet i fråga och polisen kan följaktligen inte vara den som företrädesvis ska ge psykiskt stöd och hjälp. Därför är stödtjänsternas roll och det bemötande de erbjuder viktigt för att snabbt kunna tillhandahålla tillräckligt och behövt stöd och hjälp.

2 Hänvisning av parter

2.1 Hänvisning av brottsoffer

Målsägandens skyddsbehov bör bedömas utan dröjsmål och senast i samband med förhöret i ärendet. Bedömningen av skyddsbehovet behandlas i avsnitt 3.

Enligt 4 kap. 18 § 1 mom. 1 punkten i förundersökningslagen (805/2011) ska målsäganden underrättas om de hjälpande aktörer och stödtjänster som står till buds. Samtidigt

¹ USEL-nätverket är ett nationellt polisnätverk på befälsnivå som tillsammans med centrala samarbetsaktörer behandlar frågor, utbildning och praxis i anknytning till bland annat hänvisning av brottsoffer, medling och intressebevakning samt besöksförbud.

ska man avtala om eventuell förmedling av kontaktuppgifter till dessa stödtjänster, förutsatt att målsäganden ger sitt samtycke. Vid informationsutbytet ska bestämmelserna om sekretess för handlingar iakttas.

Målsägande kan i akuta situationer vara i ett sådant känslomässigt tillstånd eller så berusade att de inte helt förstår den hänvisning som ges. Också i brådskande situationer ska polisen ge hänvisning och försäkra sig om att målsäganden förstår innehållet i hänvisningen och utifrån det kan söka sig till stödtjänster.

Bemötandet av målsägande i brott kräver god social kompetens, rätt attityd och finkänslighet samt ett brett kunnande. Allt detta kräver att polisen fortlöpande utbildar sig och upprätthåller sin kompetens och det kräver också ett aktuellt och ansvarsfullt chefsarbete.

När det gäller målsägande ska polisen alltid aktivt se till att de blir underrättade om den hjälp och det stöd som står till buds, såsom Brottsofferjouren. Att bara ge en broschyr är inte sådant aktivt agerande som avses, utan polisen ska muntligen förklara allt som behövs och sedan försäkra sig om att målsäganden har förstått saken och efter behov följa målsäganden till tjänsterna.

Vid behov ska polisen, med målsägandens samtycke, förmedla kontaktuppgifterna till Brottsofferjouren eller någon annan hjälpende aktör. Polisen ska se till att målsäganden får hänvisning genast när ett brott har inträffat eller uppdagats, till exempel vid en hemutryckning av en polispatrull i övervaknings- och larmverksamhet. Det är det bästa sättet att säkerställa att målsäganden får hjälptjänster genast när ett brott har skett. Polisen bör inte vänta med hänvisningen till stödtjänster till dess att de egentliga förundersökningsåtgärderna, såsom förhören, inleds, eftersom de kanske inte äger rum förrän flera veckor efter händelserna.

Utöver de tjänster som myndigheterna tillhandahåller bör polisen, särskilt på lokal nivå, informera om de hjälptjänster som olika organisationer tillhandahåller och hänvisa hjälpbehövande till dessa tjänster. Samtidigt ska man avtala om eventuell förmedling av kontaktuppgifter till dessa stödtjänster, förutsatt att målsäganden ger sitt samtycke. Vid informationsutbytet ska bestämmelserna om sekretess för handlingar beaktas. Den som hänvisas till stödtjänster och den vars uppgifter förmedlas till stödtjänsterna måste ge sitt personliga samtycke till att dessa uppgifter och de nödvändiga handlingarna förmedlas.

Polisen kommer i sitt arbete i kontakt med personer som har utsatts för olika typer av brott. Alla åtgärder som kan hjälpa målsäganden är viktiga. Målet är att snabbt och i samarbete med andra myndigheter ta itu med orsakerna till brott. Samarbetet inriktas på polisens förebyggande verksamhet, ankarverksamheten och MARAK-konceptet. I myndighetssamarbetet bör också de lokala organisationer som tillhandahåller hjälp och stöd beaktas.

Vid behov ska polisen i enlighet med 25 § i barnskyddslagen (417/2007) göra en barnskyddsanmälan, i enlighet med 35 § i socialvårdslagen (1301/2015) kontakta socialvården för att bedöma behovet av stöd eller i enlighet med 25 § i lagen om stödjande av

den äldre befolkningens funktionsförmåga och om social- och hälsovårdstjänster för äldre (980/2012, äldreomsorgslagen) kontakta socialvården för att bedöma behovet av stöd. På det sättet kan polisen säkerställa tillgången till behövt stöd och hjälp, till exempel vid en eventuell akut placering, vid behov av vård eller av mödra- och skyddshem.

Hänvisningen till stödtjänster ska vid behov också omfatta vägledning om förfarandet vid besöksförbud. Polisstyrelsen har utfärdat en anvisning om förfarandet vid besöksförbud, POL-2023-141272.² Enligt 14 a § i lagen om besöksförbud (898/1988) kan domstolen förordna ett biträde för den som ansöker om besöksförbud eller för den som förbudet avses skydda.

I en förundersökning framhävs polisens skyldighet att iaktta opartiskhet. I brottmål ska polisen utreda brottet och förhållandena kring det, med beaktande av alla omständigheter, både för och emot, och dokumentera dem så omsorgsfullt som möjligt. Det innebär att det kan vara mycket svårt att i samma ärende säkerställa brottsutredningen och bemöta målsäganden på ett finkänsligt sätt och därför ska polisen alltid redan i förväg klargöra skälen till och behovet av utredningsåtgärder. Det här utredningsarbetet som tar hänsyn till målsägandens behov ska göras i samarbete med stödpersonerna.

2.2 Hänvisning av brottsmisstänkta

Brottsmisstänkta kan ha problem med missbruk eller psykiska problem och ytterligare brott kan förhindras om problemen behandlas. Ibland kan det finnas underliggande sociala problem som behöver lösas som ett viktigt element i bekämpningen av återfallsbrottslighet. För förövaren står det sådana stödtjänster till buds som också polisen kan ge hänvisning till. Det är viktigt att polisen samarbetar med dem som tillhandahåller stödtjänster. Denna helhet ska ses som bekämpning av återfallsbrottslighet, en väsentlig del av polisens förebyggande verksamhet.

En förundersökningsåtgärd och det ingripande i en persons rättigheter som den innebär ska vara försvarlig i relation till det brott som utreds, behovet av att utreda ärendet i fråga samt ålder, hälsa och andra motsvarande omständigheter som gäller den person som är föremål för åtgärden och övriga omständigheter som inverkar på saken. Detta innebär att polisen i mötet med brottsmisstänkta bör visa medmänsklighet och förmåga att bemöta människan, oavsett vad de är misstänkta för.

I fråga om brottsmisstänkta beaktas i första hand det som ska utredas i förundersökningen, parallellt ska dock också effekten av förebyggande åtgärder beaktas. Också den som misstänks för ett brott ska hänvisas till hjälp och medling. Det kan ligga också i de andra parternas och deras närståendes intresse att en brottsmisstänkt ges hänvisning och får hjälp och därför ska polisen alltid agera förebyggande, även för att motverka återfallsbrottslighet och generationsöverskridande brottslighet.

² För mer information; [Besöksförbud skyddar mot trakasserier och hot – Polisen](#)

Vid riktigt allvarliga och upprepade brott bör även tillgripande av tvångsmedel övervägas, om lindrigare medel och hänvisning till hjälp inte räcker för att få slut på den misstänktes verksamhet. Effektiv användning av tvångsmedel eller meddelande av tillfälligt besöksförbud visar tydligt för den misstänkte att agerandet i fråga inte är tillåtet.

Enligt 11 § 2 mom. i lagen om besöksförbud (898/1998) ska en anhållningsberättigad tjänsteman på eget initiativ meddela tillfälligt besöksförbud, om en person vars liv eller hälsa hotas har ett så uppenbart behov av skydd att det förutsätter att förbudet meddelas omedelbart. Det är alltså fråga om en anhållningsberättigad tjänstemans skyldighet att meddela tillfälligt besöksförbud när villkoren för ett sådant förbud uppfylls.

2.3 Hänvisning av andra personer med koppling till ett brott

Vid alla brottmål eller andra polisiära åtgärder bör även andra personer med koppling till saken som kan vara i behov av stöd och hjälp uppmärksammas. I samband med att polisen ger hänvisning till parterna i ett brott bör den beakta helheten i respektive sak.

Polisen bör i samarbete med andra myndigheter utreda de berörda personernas bakgrund och deras koppling till de problem och eventuella brott för vilka polisen hänvisar parterna i brottet. Särskilt bör det uppmärksammas hur situationen ser ut för barn, äldre, personer med särskilda behov och andra närstående som kan vara utsatta på ett eller annat sätt. Också närstående till personer som misstänks ha begått ett allvarligt brott kan vara i behov av stöd och hjälp.

3 Bedömning av målsägandens skyddsbehov och riskbedömning

3.1 Skyddsbehov

Enligt förundersökningslagen (11 kap. 9 a §) ska förundersökningsmyndigheten utan ogrundat dröjsmål pröva om målsäganden behöver särskilt skydd och om de åtgärder som anges i bestämmelsen om anordnande av förhör och om tryggnad av rättegången behövs. Vid denna bedömning ska särskilt den berörda personens personliga förhållanden och brottets art beaktas. När bedömningen görs ska målsägandens uppfattning om behovet av åtgärder beaktas (målsägandens personliga bedömning).

Det är viktigt att i samband med polisutryckningar, förebyggande åtgärder och förundersökningar identifiera våld och hot om våld mot målsäganden. Målsäganden kanske inte själv har modet att anmäla våldet eller riktigt kan identifiera sin situation som kan ha pågått under en längre tid. Våldet kan vara fysiskt, psykiskt, sexuellt, ekonomiskt, andligt, hedersrelaterat, digitalt eller olaga förföljelse.³ Det har utfärdats en anvisning om polisens agerande vid våld i nära relationer, POL-2025-39511.

Bedömningen av målsägandens skyddsbehov ska inledas utan dröjsmål när polisen får kännedom om ett misstänkt brott och nödvändiga skydds- och säkringsåtgärder vidtas

³ Operativ handbok för ingripande i och förebyggande av våld i nära relationer

redan innan de egentliga förundersökningsåtgärderna inleds. Bedömningen fortgår under hela förundersökningen. Utifrån bedömningen fattas beslut om skyddsåtgärder, bland annat om anordnandet av förhör och samarbetet med åklagaren under förundersökningen. Det har utfärdats en anvisning om brottmål och tvångsmedel som åklagaren ska underrättas om, POL-2023-55661.

Handboken för förfarandet vid bedömning av brottsoffers skyddsbehov ger detaljerad vägledning om hur skyddsbehov ska bedömas.⁴ Innehållet i handboken är i överensstämmelse med Kameleon-formuläret *Målsägandens skyddsbehov*. Vid varje förhör med en målsägande ska det göras en bedömning av skyddsbehovet; det kan göras kort (val av förhørsformulär) eller genom att noggrant fylla i formuläret för fastställande av skyddsbehovet. Skyddsbehovets omfattning och art utformas som summan av olika frågor. Bedömningen är inte bindande och åtgärderna kan upphävas. Av grundad anledning kan bedömningen göras om.

Vid vissa typer av brott är offren i högre grad benägna att drabbas av ytterligare lidande, upprepad viktigmisering, hot eller vedergällning. Sådana typer av brott är till exempel våld i nära relationer, sexuellt eller könsrelaterat våld, hatbrott, människohandel, terrorism och organiserad brottslighet. I dessa fall ska behovet av särskilt skydd bedömas synnerligen omsorgsfullt och förhandsantagandet bör vara att särskilda skyddsåtgärder ska vidtas för offret.⁵

Redan en enda anteckning i formuläret till följd av förhöret ger anledning att fastställa ett mer omfattande behov av skydd. I detta fall görs det en anteckning i målsägandens förhørsblankett om att en mer omfattande utredning ska göras på en separat bedömningsblankett, och situationen ska bedömas under hela förhöret. I vissa fall är det redan på förhand känt att det behövs särskilda åtgärder. Så är fallet till exempel när målsäganden är under 18 år. Om ingen av de situationer som tas upp i formuläret framgår vid förhöret, görs det i förhørsblanketten en anteckning om att det inte har framgått något behov av en grundlig bedömning av målsägandens behov av skydd (kortfattad modell).

I fråga om målsäganden ska personliga omständigheter och personliga egenskaper bedömas. När det gäller arten av det misstänkta brottet ska omständigheterna då brottet begicks, konsekvenserna av brottet och typen av brott bedömas. Exempelvis kan relationen mellan målsäganden och den brottsmisstänkte vara ett närståendeförhållande, ett ekonomiskt beroendeförhållande eller ett vårdförhållande. Om en sådan situation föreligger görs en anteckning i formuläret. Vidare, om brottstypen är till exempel våld i nära relationer och målsäganden är under 18 år, antecknas båda omständigheterna i formuläret.

När de öppna fälten i formuläret för målsägandeskydd fylls i bör det noteras att formuläret i princip omfattas av partsoffentlighet. Om man vill begränsa partsoffentligheten krävs

⁴ Handbok för förfarandet vid bedömning av brottsoffers skyddsbehov, Inrikesministeriets publikation 25/2016

⁵ Handboken s. 33, Typen av brott

det ett separat beslut. Partsoffentligheten kan behöva begränsas när formuläret innehåller uppgifter som gör att det är nödvändigt att skydda målsäganden.

Behovet av att skydda målsäganden måste bedömas som en helhet. De vanligaste särskilda åtgärder som vidtas i förundersökningar är att förhören hålls av samma person eller personer, och i upprepade fall, att utredningen centraliseras där så är möjligt. Målsäganden upplever då att hans eller hennes fall har uppmärksamats och behöver inte om och om igen återge händelserna i detalj. Om det i en tvingande situation blir nödvändigt att byta förhørsledare ska den nya förhørsledaren ta del av den tidigare förhørsberättelsen för att undvika att göra målsäganden frustrerad.

En annan typisk särskild åtgärd är att förhör med målsägande (och vittnen) i de situationer som anges i 9 kap. 4 § i förundersökningslagen ska spelas in som ljud- och bildupptagning, om avsikten är att förhørsberättelsen ska användas som bevis vid rättegång.⁶ I det fallet hörs målsäganden inte alls personligen i domstol, utan utsagan ses som inspelning. Detta förutsätter att den misstänkte har fått ta del av inspelningen på ett lämpligt sätt och fått ställa frågor till målsäganden.

Med tanke på domstolsbehandlingen kan olika slag av särskilda åtgärder föreslås. Det handlar om hörande på olika sätt så att målsäganden inte behöver konfronteras med den åtalade i rättssalen när ärendet behandlas. Det kan på begäran ordnas med visuella hinder eller avskiljande skärmar i rättssalen eller med separata rum. Målsägandens rättigheter kan tillgodoses bättre genom en begäran om behandling av målet utan att allmänheten är närvarande, hemlighållande av handlingarna med stöd av lagen om offentlighet vid rättegång och hemlighållande av målsägandens identitet.⁷

Målsägandens uppfattning om de särskilda åtgärder som behöver vidtas för att tillgodosätta behovet av skydd är vanligtvis i hög grad avgörande. Det är fråga om målsägandens subjektiva uppfattning om straffprocessen som förfarande.

⁶ I 17 kap. 24 § i rättegångsbalken finns bestämmelser om användningen av förhör som vid förundersökningen har videobandats eller lagrats genom någon annan jämförbar bild- och ljudupptagning som bevis vid rättegång, om den åtalade har getts behörig möjlighet att ställa frågor till den förhörde.

⁷ I motsats till förundersökningar är brottmål i princip offentliga vid rättegång, såvida det inte i början av behandlingen läggs fram en motiverad begäran om ett motsatt förfarande. Var och en har rätt att på behörigt sätt och utan ogrundat dröjsmål få sin sak behandlad av en domstol som är behörig enligt lag. Enligt 21 § 2 mom. i grundlagen ska offentligheten vid handläggningen samt andra garantier för en rättvis rättegång tryggas genom lag. Tillgodosettandet av dessa rättigheter handlar om tillgodosettandet av rätten till en rättvis rättegång enligt definitionen i Europeiska konventionen om skydd för de mänskliga rättigheterna (nedan kallad EKMR). Enligt artikel 6 i EKMR ska var och en, vid prövningen av hans civila rättigheter och skyldigheter eller av en anklagelse mot honom för brott, vara berättigad till en rättvis och offentlig rättegång inom skälig tid och inför en oavhängig och opartisk domstol som upprättats enligt lag.

Förfarandets offentliga karaktär är alltså en fråga om en parts rätt till en offentlig rättegång och inte om en rättighet som kan krävas på grund av förfarandets offentliga karaktär. I artikeln fastställs särskilt att offentligheten för allmänheten får begränsas. Enligt artikeln ska domen avkunnas offentligt, men pressen och allmänheten får utestängas från rättegången eller en del därav av hänsyn till den allmänna moralen, den allmänna ordningen eller den nationella säkerheten i ett demokratiskt samhälle, eller då minderårigas intressen eller skyddet för parternas privatliv så kräver eller, i den mån domstolen finner det strängt nödvändigt, under särskilda omständigheter när offentlighet skulle skada rättvisans intresse.

Utifrån bedömningen beslutar undersökningsledaren vilka åtgärder polisen ska vidta för att tillgodose målsägandens skyddsbehov under förundersökningen och föreslår åtgärder som med anledning av skyddsbehovet behöver vidtas i en eventuell rättegång. Undersökningsledaren ska vid behov diskutera de föreslagna särskilda åtgärderna med åklagaren. Målsäganden kan inte utlovas att åtgärderna vidtas vid en rättegång. Domstolen beslutar vilka åtgärder som vidtas för att tillgodose målsägandens behov av skydd vid rättegången.

3.2 Riskbedömning

Polisen har en skyldighet att bedöma risken för våld. Det viktiga är att sträva efter att identifiera fallen och ingripa i situationer där det finns en risk för att våldet fortgår och förvärras.

Vid bedömningen måste en förhöjd risk för våld särskilt uppmärksammas. Centrala aspekter är till exempel våld som riktats mot målsäganden och också mot andra personer, våldets art och frekvens, hot mot liv och hälsa, begränsningar av målsägandens rörelsefrihet och upprätthållande av kontakter, upprepade kontakter och kontaktförsök, att målsäganden följs efter och utsätts för olaga förföljelse samt andra former av trakasserier och bland annat förstörelse av egendom. Också den brottsmisstänktes personliga situation, bland annat kriminella historia, måste utredas.

Vid våld i nära relationer bedöms målsägandens situation och risker i första hand med hjälp av MARAK-konceptet.⁸ Vid bedömningen av en brottsmisstänkt bör följande omständigheter beaktas:

- den misstänktes tidigare kriminella historia
- våldsamt beteende och hotelser
- kontrollerande och isolerande beteende gentemot målsäganden
- intensiv svartsjuka, upprepade kontaktförsök och olaga förföljelse
- upprepade överträdelser av besöksförbud
- klart hotfulla situationer, exempelvis vid separation eller kännedom om målsägandens nya partner
- tillgång till vapen och användning av rusmedel
- samtidigt andra händelser som påverkar den misstänktes livssituation negativt.

Dessutom bör riskbedömningen också beakta det potentiella hotet mot personer som är närstående till målsäganden, särskilt barnen i familjen.

⁸ MARAK – multiprofessionell riskbedömning – THL

Multiprofessionellt samarbete tas upp i anvisningen POL-2025-39511 Polisens agerande vid våld i nära relationer

Riskbedömningen vid våld i nära relationer behandlas mer i detalj i Polisstyrelsens anvisning POL-2021-116664 och åtföljande fältmemorandum.⁹ Anvisningen och memorandumet är helt användbara och tillämpliga också i utredningar.

3.3 Dokumentation av polisens hänvisningar

Formuläret för bedömning av målsägandens skyddsbehov är konfidentiellt och får inte bifogas förundersökningsprotokollet. På förundersökningsprotokollets ingångssida antecknas beslutet om bedömning av skyddsbehovet. Om det föreligger ett behov av skydd lämnas beslutet om skyddsbehovet och målsägandens personliga bedömning till åklagaren för kännedom. Handlingarnas partsoffentlighet bedöms vid behov separat.

Polisen ska göra lämpliga anteckningar om hänvisning till stöd och hjälp för alla personer, oavsett status, och om de åtgärder som vidtagits med anledning av sådana hänvisningar i förundersökningshandlingarna och informationssystemen, primärt i utredningsprotokollet i Patja, med beaktande av känslig konfidentiell information och ärendets partsoffentlighet. I utredningsjournalen registreras dock inte någon detaljerad bedömning av målsägandens personliga situation, utan bedömningar och vidtagna åtgärder antecknas på ett allmänt plan. Detaljerade anteckningar förs in på en separat blankett eller annan handling som märks med erforderlig sekretessanteckning och som förvaras tillsammans med förundersökningsmaterialet. Anteckningar bör också göras om eventuell vägran och skälen för vägran.

4 Biträde till part

4.1 Rättegångsbiträde

Enligt 4 kap. 10 § i förundersökningslagen har en part rätt att vid förundersökningen anlita ett biträde som parten själv väljer. Innan målsäganden hörs ska han eller hon skriftligen underrättas om denna rättighet, om inte ärendet ska behandlas vid summarisk förundersökning. Förundersökningsmyndigheten ska också annars med hänsyn till de omständigheter som hänför sig till det brott som utreds, utredningen av brottet och personen i fråga se till att en parts rätt att anlita biträde faktiskt tillgodoses när parten önskar det eller när garantierna för en rättvis rättegång kräver det.

Under vissa omständigheter har målsäganden rätt till ett rättegångsbiträde, vars kostnader betalas av statens medel. Bestämmelser om detta finns i 2 kap. 1 a § i lagen om rättegång i brottmål (689/1997, nedan kallad BRL). Domstolen kan förordna ett rättegångsbiträde för att bistå målsäganden under förundersökningen och, om målsäganden har anspråk i ett mål som drivs av åklagaren, under rättegången, när målet gäller

- sexualbrott (SL 20 kap.), om inte ett förordnande av särskilda skäl anses onödigt,

⁹ POL-2021-116664 Fältmemorandum för övervaknings- och alarmfunktioner (KEMU) för alarmuppdrag som gäller våld i nära relationer.

- brott mot liv och hälsa (SL 21 kap. 1–6 och 6 a–6 c §), om ett förordnande ska anses befogat med hänsyn till förhållandet mellan målsäganden och den misstänkte. Denna rättighet ska bedömas när det misstänkta brottet är dråp, mord, dråp under förmildrande omständigheter, misshandel eller grov misshandel, eller försök till något av dessa brott. Denna rättighet ska likaså bedömas vid förberedelse till grovt brott mot liv eller hälsa eller könsstympning av kvinnor,
- brott mot liv, hälsa eller frihet, om ett förordnande ska anses befogat med hänsyn till hur allvarligt brottet är, målsägandens personliga förhållanden och övriga omständigheter. Härvid är det främst frågan om brott som omfattas av 21 kap. i strafflagen, men även av de typer av brott som regleras i 25 och 31 kap. i strafflagen. Ett exempel på brott enligt 25 kap. i strafflagen är tagande av gisslan. (RP 141/2012 rd s. 30).

Vid dessa typer av brott bör polisen vid förundersökningen särskilt se till att målsäganden har tillgång till ett rättegångsbiträde redan under förundersökningen. Undersökningsledaren eller åklagaren ska göra en framställning till domstolen om förordnande av ett rättegångsbiträde eller en stödperson för målsäganden, om det enligt bestämmelserna i BRL 2 kap. finns skäl för det.

Enligt BRL 2 kap. 3 a § kan domstolen förordna ett rättegångsbiträde för att under förundersökningen bistå också någon annan person som har varit föremål för ett koppleribrott (SL 20 kap. 10–11 §) än en målsägande, om inte ett förordnande av särskilda skäl anses onödigt.

Enligt 4 kap. 10 § förundersökningslagen ska undersökningsledaren eller åklagaren göra framställning till domstolen om att ett rättegångsbiträde eller en stödperson ska förordnas för målsäganden, om det finns orsak till det enligt bestämmelserna i BRL 2 kap.

Det är inte möjligt att förordna ett rättegångsbiträde med stöd av BRL om den aktuella situationen inte omfattas av de situationer som nämns i bestämmelserna. Även i det fallet har målsäganden emellertid möjlighet att få ett rättegångsbiträde, till exempel genom en rättsskyddsförmån, om försäkringsvillkoren medger det. Dessutom kan målsägande ha rätt till rättshjälp, såvida inte deras inkomster och förmögenhet hindrar det.

4.2 Försvare för brottsmisstänkt

I 4 kap. 16 § i förundersökningslagen föreskrivs om underrättelse om den misstänktes rättigheter och i 17 § om skriftlig underrättelse om den frihetsberövades rättigheter.

Enligt BRL 2 kap. 1 § har den som är misstänkt för brott rätt att själv sköta sitt försvar under förundersökningen och rättegången.

På den misstänktes begäran kan en försvarare förordnas för honom, om

- 1) han misstänks eller för honom yrkas straff för ett brott för vilket det inte föreskrivs lindrigare straff än fängelse i fyra månader, eller för försök till eller delaktighet i sådant brott, eller

- 2) han är anhållen eller häktad.

För den misstänkte ska förordnas en försvarare på tjänstens vägnar, om (BRL 2:1.3 §)

- 1) han inte klarar av att försvara sig själv,
- 2) han är under 18 år och saknar försvarare, om det inte är uppenbart att han inte behöver en försvarare,
- 3) den försvarare han har valt inte fyller kraven på en försvarare eller inte på ett behörigt sätt kan försvara den misstänkte, eller
- 4) det finns något annat särskilt skäl till det.

Enligt 4 kap. 10 § i förundersökningslagen ska förundersökningsmyndigheten, om en misstänkt inte vill utnyttja sin rätt till biträde, vid behov säkerställa att den misstänkte har tillräcklig information om innehållet i den brottsmisstanke som gäller honom eller henne samt om sin rätt att låta bli att medverka till utredningen av brottet och om sin rätt att anlita biträde vid förundersökningen och rättegången. Den misstänkte ska informeras om att han eller hon har rätt att senare återta sitt beslut att avstå från rätten att anlita biträde.

Undersökningsledaren eller åklagaren ska göra en framställning om att en försvarare ska förordnas för den som är misstänkt för brott, om det med stöd av BRL 2 kap. 1 § 3 mom. finns orsak till det.

Bestämmelser om behörighet som biträde för en part finns i 11 kap. 3 § i förundersökningslagen.

4.3 Intressebevakning

I 4 kap. 8 § i förundersökningslagen föreskrivs om förordnande av intressebevakare för barn till ställföreträdare för vårdnadshavaren eller någon annan företrädare för barnet för förundersökningen. Intressebevakningen för barn under 18 år och förordnandet av intressebevakaren behandlas i Polisstyrelsens anvisning POL-2019-34669 *Ett barn i polisverksamhet och vid förundersökning* samt i Barnahus-handboken.¹⁰

Bestämmelser om när vårdnadshavaren, intressebevakaren eller någon annan laglig företrädare för en minderårig person eller för en omyndigförklarad person som nått myndighetsålder får vara närvarande vid förhör och när de ska kontaktas för att möjliggöra denna närvaro finns i 7 kap. 14 och 15 § i förundersökningslagen. När *en omyndig som har fyllt 15 år* ska förhöras som målsägande eller misstänkt, har vårdnadshavaren, intressebevakaren eller någon annan laglig företrädare för den omyndige rätt att närvara vid förhöret, om en sådan person enligt 12 kap. 1 eller 2 § i rättegångsbalken (4/1734) vid rättegång som gäller det brott som undersöks skulle få föra talan i stället för eller vid sidan av den omyndige.¹¹ Förundersökningslagens 7 kap. 14 § 2 mom. är inte tillämpligt på sådana fall där en omyndig som har fyllt 15 år förhörs som vittne, även om inget i sig

¹⁰ [Handbok för utredning av vålds- och sexualbrott mot barn \(polisen.fi\)](#)

¹¹ [12 kap. 1–2 § i rättegångsbalken](#)

heller hindrar till exempel vårdnadshavarens närvaro vid förhör av omyndiga som vittne.¹²

Intressebevakning kan behövas även när det gäller en vuxen part. Exempelvis, om en person på grund av hälsoskäl eller funktionsnedsättning saknar förmåga att sköta sina angelägenheter som inte heller på annat sätt blir skötta på lämpligt sätt, och personen i fråga till exempel inte har upprättat någon intressebevakningsfullmakt eller har några sådana närstående som skulle ta hand om partens angelägenheter.

Om det i förundersökningen framgår att en part inte kan ta hand om sina angelägenheter, ankommer det på undersökningsledaren att på eget initiativ bedöma om det behöver göras en framställning till domstolen om förordnande av ett biträde eller en försvarare för parten (avsnitt 4.1 och 4.2). I ett brottmål ansvarar i princip ett biträde för det straffrättsliga biståndet till målsäganden och en försvarare för försvaret av den misstänkte. Vid behov bör undersökningsledaren samråda med parten och partens biträde om behovet av intressebevakning utanför brottmålet och komma överens om vem som ska ta över främjandet av intressebevakningen.

I regel anlitar vuxna personer själva intressebevakare, såvida de är i stånd att göra det självständigt eller med hjälp av en närstående. En intressebevakare kan förordnas om den som behöver intressebevakning inte motsätter sig detta. Om personen i fråga motsätter sig att en intressebevakare förordnas, kan en intressebevakare likväl förordnas, om vederbörande med beaktande av sin situation och sitt behov av intressebevakning inte har tillräcklig orsak att motsätta sig åtgärden. Ett intressebevakaruppdrag kan begränsas till att gälla en viss rättshandling, ett visst ärende eller viss egendom.¹³

Undersökningsledaren eller biträdet kan styra en vuxen person som är i behov av en intressebevakare till att söka socialservice eller vid behov göra en anmälan om behovet av socialvård till socialväsendet där personen bor. I 35 § i socialvårdslagen (1301/2014) föreskrivs om skyldigheten att kontakta socialvården, så att stödbehovet kan bedömas. Enligt bestämmelsen ska en myndighet (bl.a. polisen) som i sitt arbete har fått kännedom om en person vars behov av socialvård är uppenbart, styra personen till att söka socialservice eller, om personen samtycker till det, kontakta den myndighet som ansvarar för välfärdsområdets socialvård, så att stödbehovet kan bedömas. Om samtycke inte kan fås och personen är uppenbart oförmögen att svara för sin omsorg, hälsa eller säkerhet, eller om ett barns bästa absolut kräver det, ska de personer som avses i bestämmelsen utan dröjsmål göra en anmälan om behovet av socialvård trots sekretessbestämmelserna. Bestämmelser om anmälan om äldre personers behov av tjänster finns i 25 § i lagen om tjänster för äldre.

Enligt 8 § i lagen om förmyndarverksamhet (442/1999) får en intressebevakare förordnas av domstol för en myndig person som på grund av sjukdom, störningar i de psykiska funktionerna eller försvagat hälsotillstånd eller av någon annan motsvarande orsak sak-

¹² Fredman, Rautio, Tolvanen, Viitanen 2025: Esitutkinta ja pakkokeinot, s. 401 (på finska)

¹³ [Förmyndarskap för vuxna | Myndigheten för digitalisering och befolkningsdata](#)

nar förmåga att bevaka sina intressen eller sköta personliga eller ekonomiska angelägenheter som kräver åtgärder och som inte på annat sätt blir skötta på lämpligt sätt. Förmyndarmyndigheten ska vid behov hos tingsrätten ansöka om att intressebevakare förordnas.

4.4 Stödperson

Enligt BRL 2 kap. 3 § kan under de förutsättningar som framgår av BRL 1 a § (se avsnitt 4.1 ovan) för en målsägande som blir hörd personligen för utredning av saken och anses behöva stöd vid förundersökningen och i rättegången förordnas en stödperson som har tillräcklig kompetens för att sköta uppdraget. Domstolen kan förordna en stödperson också för någon annan person som har varit föremål för ett koppleribrott än en målsägande. Den stödperson som har förordnats för uppgiften kan på begäran få ersättning av statliga medel för sina insatser.

Vid brott har målsägandens stödperson en viktig roll redan från början av förundersökningen. Målsäganden har oavsett sin ekonomiska situation rätt till en stödperson. Stödpersonen kan vara målsäganden till stöd under hela straffprocessen eller endast i vissa faser, såsom under rättegången.

Stödpersonens uppgift är att ge psykiskt och praktiskt stöd under processen. Stödpersonen kan till exempel hjälpa målsäganden under förundersökningen, vid förhören och vid rättegången samt ge råd om tillgången till stödtjänster. Stödpersonen diskuterar, stöder och lyssnar in målsägandens känslotämningar och hjälper målsäganden att klara av utredningen av brottet. Stödpersonen kan också underlätta rättsbitrådets arbete genom att stödja målsäganden, så att bitrådet kan koncentrera sig på de straffrättsliga aspekterna. Stödpersonens roll är särskilt viktig för målsägande som har utsatts för sexualbrott, våld i nära relationer och andra allvarliga brott.

Den person som stöder en part eller ett vittne vid förhör bestäms i enlighet med 7 kap. 12 § i förundersökningslagen. Utredaren kan på begäran tillåta att denna person närvarar, förutsatt att det inte försvårar utredningen av brottet. Här är det fråga om en annan stödperson än den som målsäganden förordnas i enlighet med BRL. Till en person som stöder den som förhörs utgår inget arvode ur statliga medel.

I praktiken är det vanligaste och enklaste sättet att få en stödperson för ett förhör att kontakta Brottsofferjouren.¹⁴ Stödpersonstjänsten är avgiftsfri. Brottsofferjourens stödpersoner är frivilliga som har valts ut och utbildats för uppgiften och som får professionell handledning.

¹⁴ [Stöd från ett serviceställe – Brottsofferjouren](#)

5 Stödtjänster

På polisens webbplats (Brott - Har du blivit utsatt för brott¹⁵) finns omfattande information om stödtjänster.

Brottsofferjourens (RIKU) uppgift är att förbättra ställningen för brottsoffer, deras närstående och vittnen till brott, bland annat genom att tillhandahålla stöd och rådgivning med låg tröskel. Med målsägandens och vittnets samtycke får polisen förmedla deras personuppgifter till RIKU eller någon annan aktör som tillhandahåller hjälp. Brottsofferjourens verksamhet är avgiftsfri. När kontaktuppgifterna har förmedlats tar Brottsofferjouren direkt kontakt med kunden. Information om jourens verksamhet finns på www.riku.fi.¹⁶

Brottsofferjouren kan ge hjälp och handledning i många praktiska frågor i anknytning till brott när någon är målsägande eller misstänker sig vara målsägande i ett brott. Likaså kan jouren hjälpa ett vittne i ett brottmål, andra närstående till målsäganden som behöver hjälp och sådana som önskar råd eller samtalshjälp vid brott de har upplevt. Jouren hjälper också när yrkesfolk (även polisen) eller frivilligarbetare behöver råd i ett ärende som rör en kund eller andra allmänna råd.

Brottsofferjourens stödtjänster grundar sig på frivilligverksamhet under professionell handledning och jouren har förbundit sig att iaktta de etiska principerna för frivillighjälp per telefon och på nätet. Detta innebär bland annat att jouren även möjliggör att konfidentiella samtal kan föras anonymt. Brottsofferjourens stödpersoner är ofta med när brottsanmälan görs och under förundersökningen. Av säkerhetsskäl uppträder de endast med förnamn när de ger stöd till offer för brott. Inte heller den kund som får stöd känner till några andra personuppgifter än förnamnet.

Personuppgifterna för en representant för en hjälpsamt aktör antecknas inte i förhörsprotokollet. Förfarandet ska förhindra att personuppgifterna vidarebefordras till målsäganden, den misstänkte och andra personer. I förundersökningen registreras i stället för personuppgifter ett nummer som specificerar den närvarande personen eller någon annan motsvarande uppgift i punkten "Andra närvarande under intervjun" i förhørsblanketten. Personuppgifterna registreras i utredningsjournalen, som inte bifogas förundersökningsprotokollet. Detta för att säkerställa att myndigheterna i ett senare skede kan kontakta den berörda personen.

6 Polisens nationella USEL-nätverk, dess uppgifter och företrädare från polisenheterna

USEL-nätverket är ett nationellt polisenätverk på befälsnivå som tillsammans med centrala samarbetsaktörer behandlar frågor, utbildning och praxis i anknytning till bland annat hänvisning av målsägande, medling och intressebevakning samt besöksförbud.

Polisinrätningarnas ansvars- och kontaktpersoner svarar för att det på respektive arbetsplats ordnas utbildning i frågor som rör brottsoffer, medling och intressebevakning

¹⁵ [Har du blivit utsatt för ett brott – stödtjänster för olika situationer – Polisen](#)

¹⁶ [Som brottsoffer – Brottsofferjouren](#)

och för att i synnerhet alla anhållningsberättigade tjänstemän vid polisinrättningen och också det underbefäl som svarar för den dagliga ledningen har aktuell information om hänvisning av målsägande, medling och förordnande av intressebevakare samt frågor och processer som rör besöksförbud. Polisinrättningarna ska också ge en beskrivning av processerna och se till att personalen känner till dem. Ansvars- och kontaktpersonerna ska också se till att frågor som rör brottsoffer, medling, intressebevakning och besöksförbud beaktas i all verksamhet i respektive polisinrättning och att det genomförs informationsutbyte och samarbete med andra myndigheter och organisationer i dessa frågor.

7 Praxis med andra myndigheter och organisationer och relaterade anvisningar

Polisinrättningarna ska på lokal nivå komma överens med åklagaren, Brottsofferjouren och övriga aktörer om praxis i de frågor som denna anvisning gäller. Utöver samarbetet med åklagaren ska polisinrättningarna ha ett nära samarbete med andra myndigheter och organisationer inom sitt område i dessa frågor och lokalt komma överens om ansvar och praxis som regelbundet ska ses över. Polisinrättningarna kan utfärda lokala preciserande anvisningar om skydd och stödåtgärder för parter i brottmål och om samarbete med intressentgrupper.

Ilkka Koskimäki, Polisöverdirektör

Kari Siivo, Polisinspektör

Handlingen har undertecknats elektroniskt i dokumenthanteringssystemet. Polisen den 12.06.2025 kl 17:52. Registratorskontoret kan verifiera underteckningen.

Distribution

Polisstyrelsens enheter
Polisenheter under Polisstyrelsen

För kännedom

Sinetti-normbiblioteket/Staben
Polisstyrelsen/Registratorskontoret
Inrikesministeriets polisavdelning
Skyddspolisen
Ålands polismyndighet
Nödcentralsverket
Justitieministeriet
Justitiekanslersämbetet

Social- och hälsovårdsministeriet
Institutet för hälsa och välfärd
Brottspåföljdsmyndigheten
Brottsofferjouren
Förbundet för mödra- och skyddshem
Webbplatsen polisen.fi/Staben

Polisstyrelsen

Bergsmansvägen 3, PB 1000, 02151 Esbo

kirjaamo.poliisihallitus@poliisi.fi

Tel. +358 295 480 181, Fax +358 295 411 780, polisen.fi